

"שגיאות" בעברית בשירי ביאליק

מאת אסתר גולדנברג

ומעלה מהרבה סופרים" (דברים שבעל-פה, תרצ"ה). לא רק כאן השתמש ביאליק במילה **למרות**, ורק לימים, משהוסיף והעמיק לדעת את העברית לתולדותיה ולכל פניה, אסר מה שלפנים התייך משאלתו הייתה שנאמץ לנו את העברית המקורית והנכונה, הנקייה מחותם הלעז, ו"מעלות היוחסין" של המילים והביטויים היו יסוד חשוב בתורת הסגנון שלו. ביאליק גרס שהעברית המשוערבת והרבנית אשר בתפוצות הגולה שימשה בספרות השאלות ותשובות, המוסר, המנהגים והפרשנות נחותת-ערך היא לעומת העברית הישנה, הטובה והטבעית. מתוך השקפתו שלשון נכונה היא יסוד וחובה לשיר הטוב באמת קבל בתרני"ה לפני רבניצקי: "החרזות אשר פרצה [...] אין כישרון ואין רעיון חדש, אין ידיעת הלשון" (איגרת טז).

הצירוף **בין... ו** בשם השיר "בין נהר פרת ונהר חֲדָקֶל" (תרס"ח) ועוד בשמונה משירי ביאליק אינו נכון לדעת מחברי "מדריכי הלשון והסגנון". **בין... ו** דחק את **בין... ל**, שהוא לבדו בא בתנ"ך ונחשב עברית צחה וטובה, בהשפעת **בין... ו** שבעברית ואחר כך נתרווח הצירוף עוד על פי המקבילות בגרמנית, ברוסית ובשפות אחרות. מראשית צמיחת **בין... ו** פסקו המדקדקים העבריים ובראשם יונה אבן ג'נאח כי המשורר שכתב כך "שגה", מפני שלתועלת המשקל והחרוז אין **לבין... ו** כל יתרון על פני **בין... ל**. על שלוש טעויות בשיר הזה עמד המדקדק אברהם אברונין אך בשיבוש **בין... ו** לא חש. אילו העמידו את ביאליק על הזרות שבצירוף **בין... ו**, שהוא מירושת המנה הלא צחה והלא שורשית שבעברית הרבנית, אולי היה מבכר את **בין... ל**.

פרסום הביכורים של ביאליק היה מאמרו "לרעיון הישוב", שנדפס בתרני"ה בעיתון "המליץ" בחתימת ח.נ.ב., ואלָאָזִין. הבחור ביאליק היה אז תלמיד ישיבת וולוז'ין והעברית שלו רבנית-משכילית אך טובה מהעברית שבדרך כלל רווחה באותם ימים. במאמרו שגה לפעמים בדקדוק וכתב, לדוגמה, "להשריש מנהגים" במשמעות "לרשי". עד מהרה הלכה כתיבתו והתנתקה מן הסגנון הרבני המלא טעויות דקדוק ומליצות לא נאות ולא ראיות, והעברית שלו השתפרה ויפתה עד מאוד. מכוח מעמדו המיוחד בתרבות העברית ולימים גם מטעם חברותו בוועד הלשון העמיקה בו תחושת השליחות להיות מורה לרבים והוא נעשה ער יותר ויותר לנכון בעברית לעומת הפסול, לפשוט והיפה כנגד המליצי והלא נאה. ואולם המילים השגויות, המוזרות או המעין דיאלקטליות היו לו לעזר במקום שכפו עליו המשקל והחרוז לתפוס לשון עברית רבנית.

בשירים שכתב ביאליק לפני "עבודתו בשדה השירה הספרדית", כלשונו בשנת תרפ"ז (איגרת תש"ע), כיוון בחכמה ובחוש לשוני-ספרותי נפלא לדעת המשוררים בספרד ולמנהגיהם בכתיבת שיריהם. ברובי הדברים היו המשוררים הערביים מופת למשוררים העבריים בהקפדה על לשון תקינה הנשמעת לקביעות המדקדקים ועל אמנות המשקל והחרוז המעולים. מילים מן הדיאלקטים הערביים, רבות מהן פרי היקשים והשוואות במערכת הנטייה וכן יצירות צפוניות ואפשריות "בכוח" שלפי ההשערה נדחקו מפני צורות אחרות וחרגיגות שגברו עליהן - מילים שלא היו המצאה בדויה - שימשו למשורר הערבי מלאי לעת מחסור במילים צחות. במקום שלא נכונו למשורר העברי המשקל והחרוז על יסוד אוצר לשונו הטובה, שרובה לשון התנ"ך הנכבדת, הוא נדחק ונאלץ לתת בשיריו מילים

בחודש שבט תרפ"ז השיב חיים נחמן ביאליק ממקום שבתו בתל-אביב למורה והסופר הירושלמי קדיש יהודה סילמן ששאל בעניין מוקשה אחד בשירת "המתמיד". ביאליק הסכים להשגתו ש"לשון החרוזים ועניינם קשים קצת" והצטדק בהסבירו "ואלוהים יסלח למשורר את שגגותיו ואת זדוניו בבואו בין המצרים של המשקל והחרוז וביחוד אם עדין עמד אז בשנות בחרותו. אילו כתבתי את החרוזים ההם עתה, אפשר שהייתי מוצא לי משעול אחר להיחלץ מן המיצר" (אגרות ביאליק, תרצ"ח, איגרת תקפז). המשוררים הם הגבולות והצרות מחמת מתכונת המשקל והחרוז שהמשוררים מבקשים לקיים במלואה. דברי ביאליק קרובים בעניינם וברוחם לדברי המשורר משה אבן עזרא, בן ספרד במאה הי"א-הי"ב, בחיבורו הערבי על הפואטיקה העברית. הספר יצא לאור בגרמניה בשנת תרפ"ד בתרגומו של בן-ציון הלפר ושמו העברי "ספר שירת ישראל". בתום דיונו בשפת השיר כתב רמב"ע: "אפשר שישאלני השואל: האם שמרת אתה את כל הכללים שהזכרת ונזהרת מן השגיאות שתארת עד שחבוריך נקיים מכל מום?" והודה שחיבוריו "אינם שלמים מכל פגימה, שהרי כל בשר ודם חוטא [...] יש מהם שחברתי בימי שחרון הבחרות [...] בימים ההם עדין לא הייתי בקי ורגיל" (עמ' קנז). "למתווכחים" אתו על שצויה לאחרים "להזהר ממה שהתיר לפעמים לעצמו" השיב: "אילו לא היה מוכיח את בני האדם אלא מי שאין בו חטא, לא היה אדם מוכיח לעולם" (עמ' קנז). כשנתיים אחרי הופעת הספר הזה החלו ביאליק וחברו י"ח רבניצקי לשקוד על כרכי המילואים לשירי שלמה אבן גבירול ועל מהדורה מדעית ומלומדת לשירי משה אבן עזרא לאחר שבשנת תרפ"ד יצאו בגרמניה שני כרכי מהדורתם לשירי שלמה אבן גבירול. ברי ויש עדויות שביאליק קרא גם את "שירת ישראל" וכשכתב על "שגגותיו בלשון החרוזים" כבר היה בקי בשירה העברית הזאת לכל אופניה.

באדר תרפ"ט כתב ביאליק איגרת אל המורה שמואל קנטרוביץ שישב בוורשה והעלה לפניו את רשמי עיונו בספרו החדש "תורת המאמר, חלק ב' מן דקדוק השפה העברית לכל סגנוניה". את הספר בכללו שיבח אך הוסיף: "דרכי השימוש של לשון חכמינו וגם בספרות ימי הביניים עדין לא נחקרו כל צורכם ועל בוריים" (איגרת א'סו). מאלפים דברי ביאליק "הזכות שאתה מלמד על 'למרות' ו'היות' אינה מתקבלת על לבי. תחת 'למרות' אפשר להשתמש במלות 'עם כלי', 'אף על פי'. מאחד העם [שכתב **למרות** וגם **היות ו**] אין כל ראייה. אף הוא נכשל לעתים בנאולוגיזם בלתי נכון מתוך השפעת הלשונות האירופיות" (שם). ביאליק נודע ברחשי אהבתו והוקרתו לאחד העם, ואף על פי כן ראה לפסול גם שימושי לשון רגילים בעברית של "המורה". ועוד הוסיף: "'היות' - אמנם זכותה גדולה מזו הקודמת לפי שנבראה ע"י **רבנים ובעלי בתים** ונתקיימה בספרותנו ביחוד בלשון הרשמית בפנקסאות ובשטרות כמה דורות, אבל גם תמורתה יש למצוא מלים עבריות יותר, ובכל מקום אפשר להחליפה במלת 'הואיל' התלמודית" (שם). **למרות** מתרגמת את *troz* הגרמנית והיות הרבנית נתגלגלה מן השימוש המשוערב **להיותו - לְכֹנְנָה**.

בניסן תרע"ג באספת "חובבי שפת עבר" באודסה נשא ביאליק נאום לזכר יחיאל מיכל פינס והילל אותו על "אמנות וטוב טעם" במילים שבחר להכניס לעברית ועל שביקש "מלה עברית בשרשיה". בנאומו אמר עוד: "למרות האורתודוכסיות המיוחסת לו היה משכמו

האחדמיה ללשוו העברית - מוגו בזכויות יוצרים

אוֹתָךְ, אשר לאחר שלושים שנות עברית מלעילית בגלות שבה נדחה יקלקל את החרוז דווקא בעברית הנשמעת בארץ ישראל! המדקדק העברי החשוב בספרד יונה אבן ג'נאח בן המאה ה-11"א בוודאי היה מרשה לנקד **אוֹתָךְ**, שהיא לבדה חרזת עם **הגלוּתָךְ**, והיה חוזר על נימוקיו להתיר (לאחר מעשה!) לדונש בן לברט לכתוב לשם היתד **עבור** במקום **בעבור**, מפני שבאמת **עבור** היא המילה המקורית המושגת על כנה. לעניין **אוֹתָךְ** בחריזת ביאליק היה מסביר "לא נתפוס על המשורר בדוחק השיר", כי **אוֹתָךְ** נוצרה כדין מתוך השוואה ודימוי (בערבית - תִּשְׁבִּיחַ) אל הצורות "הגוברות" **סַפְרָךְ**, **אֶמְנָךְ**, **שְׁמַרְךָ** ו**כַּמְוֹתָךְ** וייתכן שאף היה מגדירה "מוֹשְׁבַת אל העיקר", אל צורת הנטייה המקורית, הסדירה והצפויה שנדחתה מפני **אוֹתָךְ** החרגה. לפי פרקי הדקדוק ה"מתחשב" באיזון הנבון בין כבלי הדקדוק ובין יפי השיר **אוֹתָךְ** אף עדיפה מן **אוֹתָךְ**, שנוקה לשיר המעולה רב מתועלתה לדקדוק המושלם. הנושא להיבטיו נידון במאמרי "דוחק השיר בתורת הלשון העברית בימי הביניים", מחקרי לשון מוגשים לזאב בן-חיים (תשמ"ג).

ב. בשירת "המתמיד", שראשית כתיבתה בשנים תרנ"ד-תרנ"ה, חרוז ביאליק "על שְׁמֹרוֹת שתי עֵינֵי הדְּבָקוֹת" עם "תשמענה הרחובות הַיְקוֹת". אילו כתב "ישמעו הרחובות הריקים", לא היו החרוז והמשקל בקריאה המלעילית שְׁהִגָּה אז מתקיימים. השימוש "רחובות ריקות" כדוגמת "סודות עצומות" ו"כוחות גדולות" אופייני מאוד לעברית המשוערת ובהשפעתה - לעברית הרבנית. בלשון הערבית "רבים שאינם בני אדם" ניטים בלשון נקבה יחידה, ואולם אפילו מתוך "שגרת לשון ערב" בעבודת המתרגמים בני תיבון הצירוף "סודות עצומה" זר כל כך עד שבשיעור מתון וסביר נוצרה רק מעין הגרירה "מאכלות אסורות". ועוד זאת, בעברית הרבנית הייתה **רחוב** לשון נקבה כמינה הדקדוקי בגרמנית (Strasse), באיטלקית (strada) וברוסית (улица). בקרב כותבי עברית בייחוד לאחר גירוש ספרד קנתה לה מהלכים האמרה "כל אשר אין בו רוח חיים נִזְכְּרוּ וְנִקְבְּהוּ". על שום תבנית המכתם המיוחד שלה תלו אותה באברהם אבן עזרא, אף שאינה מתיישבת כל עיקר עם שיטתו בכתבי הדקדוק והפרשנות שלו, כל שכן עם דבריו "לשון הקודש בידי רבי אלעזר [הקליר] ניע עיר פרוצה אין חומה שיעשה מן הזכרים נקבות והפך הדבר שיאמר שושן עמק איימה..." (בפירושו לקהלת ה, א), ויעוין במאמרי "תורות לשון ועברית נכונה בימי הביניים", לשוננו נד (תש"ו) סעיף ב. שמו של אבן עזרא העניק לרשות-זכות הזאת סמכות ואחריות, ובעטיין רפתה ההקפדה על השימוש המדויק בלשון זכר ובלשון נקבה. כלל דקדוקי זה כלשונו וכפירושו הובא בספרי תורת השיר הערבית למן המאה ה-11 ובהם נועד רק להושיט עזרה למשורר האנוס על פי "מאזני השיר" - הם המשקל והחרוז - לסטות מן הערבית הנכונה והמדויקת. "נִזְכְּרוּ וְנִקְבְּהוּ" היה אחד ההיתרים המוסכמים, המובנים והמקובלים ביותר לטענות ברשות המדקדק הערבי למשורר הערבי ובעקבותיו למשורר העברי. בן גבירול, לדוגמה, כתב בשירו "הגינה": "הדס כי שְׁחָחָה, וְנִתְעַמַּד מנגד דופקת" לשם החרוזה עם **שוקקת** ועוד מילים שסופן **קַת**. ב"המתמיד" כתב ביאליק פעמיים "גרון נָחַר" שלא במקום החרוז, ואילו לחרוזה עם "...לשִׁשׁ שיבוא וְקָרָא" כתב: "כל גרון נָחַר" בהיתר "ניקבהו" ובסיוע איברי גוף כגון עין ויד, אשר בתנ"ך מחליפים לעתים את מינם הדקדוקי הרגיל.

ג. בפזמון "תאמר אהיה רב" (תר"ס) נכתב "תאמר תִּפֶּשׂ מרצע - הנה נָטַל עֲקָצָה! שמא אמת קרקע - אסור מחמת מְקַצָּה!". מְקַצָּה היא אמת הקרקע, ואין מנוס מלחרוז אותה עם **עֲקָצָה**, המנקבת

משובשות, "מכוערות" ופסולות אך לא שלוחות רסן בהיותן "חטאים ברשות המדקדק" שהגה והציע "תקנות לשעת חירום". מילים בנות השכבה הנמוכה עלו אפוא אל המקום הבולט - מקום החרוז. רבים מהפיוטים הקדומים מאופיינים במילים קשות ובצורות מוזרות ומיוחדות במינן. בימי תור הזהב לשירה העברית בספרד סר חנם של הפיוטים בעיני המדקדקים והמשוררים. אברהם אבן עזרא כתב בספרו "שפת יתר" שהפיוטים "מלאו מילות זרות וקשות כי לא נודע אז דקדוק לשון הקודש". בכל זאת לצורכי השיר הטוב מילים פייטניות קיימות וותיקות נחשבו טובות ממילים המחדשות חידוש גמור, וממילא סטיות לשון רבות שהתירו המדקדקים כדי שייכון השיר כבר הופיעו בפיוטים. פְּדִיאֲלֻקְטִים הערביים לשיר הערבי המובחר ופְּדִיאֲלֻקְטִים לשיר העברי הצח בימי הביניים כן הייתה הכתיבה "הרבנית הבעל-ביתית" לשירי ביאליק.

ביאליק ראה לו לזכות את התאפקותו מלעשות מילים הרבה. באיגרתו לדניאל פרסקי, ששלח מברלין בשנת תרפ"ב, הודה ש"המציא" את **אפלוּתִית**, **תגובה**, **רשרש** ועוד מילים, וגם הודיע: "המילים החדשות שמצאת במעשה ידי לא חידשתין בכוונה, לשמן, אלא הן נתחדשו לי מאליהן בתוך כתיבה ולצרד" (איגרת ששה). הצהרת ביאליק הנודעת הזאת ניתנה, כאמור, בשנת תרפ"ב ועוד נכוננו למשורר שלוש-עשרה שנות מלאכה שיש עמה אמנות בחידושי מילים נחוצות. אכן, מי שאינו מחדש אלא לצורך השלמת החסר הנדרש לא יחדש למען שיריו מילים חד-פעמיות ובנות חלון.

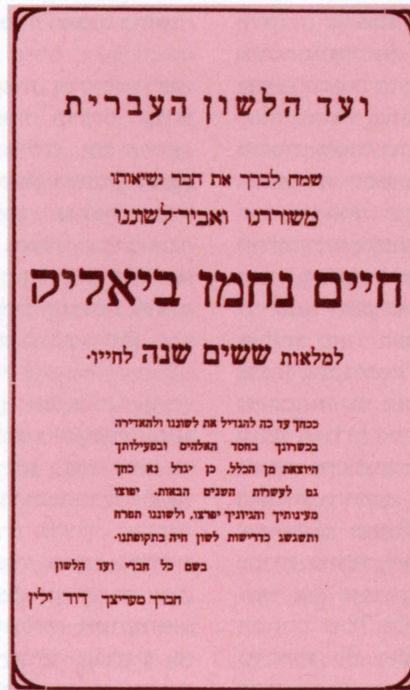
א. בשנת תרס"ד פרסם ביאליק בירחון "השֶׁלֶחַ" את שירו "אֶיֶךְ". באותה השנה החל לערוך את מדור דברי הספרות ב"השֶׁלֶחַ", והוא הוא העורך הקפדן שהכשיר את ניקוד השורה "לא בְּקֶשֶׁה נפשי כי אם הגלוּתָךְ, רק אוֹתָךְ, אוֹתָךְ, אוֹתָךְ". גם במהדורת היובל שיצאה בברלין בשנת תרפ"ד מנוקד **אוֹתָךְ**, ורק במהדורת תרצ"ד, שהוכנה ונדפסה בתל-אביב סמוך למות המשורר, ניקדו **אוֹתָךְ** כדרישת המדקדק והמתקן אברונין. הדקדוק אפוא ניצל, אך החרוז נפל. האומנם בדין? בפרקי מאמרו "תקוני ביאליק ונמוקיהם", שנתפרסמו ב"בוסטנאי" למן כסלו תרצ"ה, כתב אברונין כי "ביאליק החזיק בטעות זו לשם החרוז, ואולם בפעם זו הסכים המשורר לדעתי שאין לחשוש גם לחרוז נגנינה שהיא בלאו הכי משובשת והחרוז יהיה באופן זה רופף" (גיליון מו, עמ' 20). אכן, **אוֹתָךְ** כניקודה משנת תרס"ח בשורה "ראי חסרת **אוֹתָךְ**" בשיר "הולכת את מעמיי", שאין בה ברכה למשקל ולחרוז, תוקנה כבר במהדורת תרפ"ח ונוקדה בה **אוֹתָךְ**. בספרו "מחקרים בלשון" (תשי"ג) חזר אברונין וכתב שביאליק הסכים לתיקון כי "נגנינה האשכנזית המשובשת יהיה החרוז מרפרף" (עמ' 80). אם אמנם זה מן התיקונים ש"ביאליק סמך ידו עליהם" (שם), אין זאת אלא ששוב "ביקש לעשות נחת רוח לאברונין" כדברים שלא פעם אחת צוטטו מפיו וכעדות יצחק אבינרי על "נחת רוח למדקדקים" בפתיחת מאמרו "על 'השגיאות' בכתבי ביאליק", מאזנים תרצ"ד. בשנת תרפ"ז כתב ביאליק אל הסופר מ. מבש"ן על "הפגימות הדקדוקיות": "מקצתן שבשתי בכוונה מתוך ידיעה ובחירה על פי 'הזכות' הידועה הנתונה לבני מלאכתי, אם לשם החרוז והמשקל, אם לשם קלות המבטא..." (איגרת תקעא).

במהדורותיהם לשירים העבריים שנכתבו בספרד העירו ביאליק ורבינצקי במקום הסטייה והשגיאה בתחילה "לשם המשקל" ו"לשם החרוז" ואחר כך אימצו את המונח "בדוחק השיר". בשנת תרצ"ד הייתה תופעת טעויות הדקדוק הנסלחות בשירה העברית גלויה ונהירה לביאליק, ולמה יתראה לקבל את התיקון

זקן עד העולם. למראה העין אין כאן חרוז, אך למשמע האוזן עוילם שבהגייה הגלותית מתחרזת עם גוילם. עוד מילים חריגות ומוקשות בעברית שבשירת ביאליק מתבארות על יסוד דרכו שהתחווה לפנינו.

כשם שהמילונים אינם מלמדים שדורן בת מאות שנים, כן הם רושמים בסימן העברית החדשה ערכי מילים וביטויים נאים, נכוחים ואידיומטיים מן העברית שקדמה לה אשר בלא הסתייגות אסף ביאליק אל שירתו בכללה וברוחחה ולא רק בדוחקה. בשביל להסיר את מקצת המכשלה יובאו כבר כאן משירי ביאליק כמה ביטויים כאלה, שגם במילון אבן-שושן לשנת 2003 עדיין הם מוצעים בסימן “עברית חדשה”.

הב הב ש”אומר הכלב” בשיר “ויהי נער קטן” ובשיר “מעשה ילדות” ננבחת בייחוד בספרי מוסר ויראים למן “תיקוני הזוהר” שחברו בראשית המאה הי”ד (”מאימתי הכלב העברי נובח הב הב?”; פרקים בעברית לתקופותיה, תשנ”ז). **”צמד החמד**, בצל ובת-שום” שרוקדים בשיר הילדים “בגנת הירק” לא בעברית החדשה צמחו, ויוכחו דברי מורה עברי באיטליה במאה הט”ז באיגרתו: “שתינחם אחותי בשני בניה צמד חמד” (איגרות מלמדים, מהדורת בוקסנבוים, תשמ”ו, עמ’ 243). **וכדומה** בשיר הילדים “הנער ביער”: “חולד, טגרס וכדומה” וגם בשיר “קטינא” מילה רגילה אשר בימי הביניים נוצרה על פי **וכיוצא** (הרגילה בלי ב’) ולראיה: “כשהייתה בונה וסותרת או חופרת וכדומה” (תשובות מהר”ם מלובלין, 1558–1616, שאלה לו). הביטוי “לא הגיד לי לבי מראש” שבשיר “יש פושט למרגלית יד” (כך וגם בלי “מראש”) משמש כחמש מאות שנה. שלמה אלקבץ, ממקובלי צפת במאה הט”ז, כתב: “לבי אומר לי ששלח רץ” כשביקש לומר “יש לי תחושה, נדמה לי שכך

היה. שם השיר “לא זכיתי באור מן ההפקר” הוא מטבע לשון עברי המתרגם במדויק ביטוי ארמי בתלמוד הבבלי והיה רגיל בחיבורי הרבנים שקדמו לספרות ההשכלה כגון “שזכה מן ההפקר” (ולא לעניין רכוש) בדברי משה חאגיז, יליד ירושלים ב-1672, בספרו “שבר פושעים”, לונדון תע”ד, עמ’ 86.

בעברית של ימי הביניים ובעברית הרבנית שלפני ספרות ההשכלה מצא אפוא המשורר פתרונות נאים ומועילים לדוחק החרוז והמשקל בשיריו, ומבחינה זו הלך בדרכם של המשוררים העבריים בספרד שמצאו להם רווח ועזרה ביצירות הלשון שבפיוט הקדום. העיון בהערותיו לשיריהם ובקיאיות ב”לשון הדורות” שנדרשה לו בכתיבתו יעמיקו את בינתנו ואת התבוננותנו בעברית של ביאליק.

את **מרצע**. בספרות הרבנית מילים רבות ובהן **קמע**, **מטבע**, **לילה ובית**, שבעברית הנכונה הן לשון זכר, באות בלשון נקבה, וביאליק לא היסס לכתוב על **עקצה** של **מרצע**, כל שכן בשיר עממי שחריזה שובבית ולא דקדוקית יאה לו. בפתח חוברת “לשונו” מחודש טבת תרצ”ג הופיעה ברכת ועד הלשון העברית “למשוררנו ואביר-לשונו חיים נחמן ביאליק למלאות ששים שנה לחייו”. אברונין פרסם בה את מאמרו “הלשון בשירי ח.נ. ביאליק” ולצד השבחים שחלק למשורר העמיד על טעויותיו ותיקן בניסוח “צ”ל” או “ראוי להיות”. לסוגיית ביאליק והעברית הרבנית נוגע תיקונו “מרצע – לשון זכר בתלמוד”. במאמרו זה התעלם אברונין מן החרוזים והמשקלים ואת השורה החורזת עם **עקצה** לא רשם בגלוי, כאילו לא יד החרוז בטעות (עמ’ 17). בשיר “מי יודע עיר לישטינא” (תרס”א) כתב ביאליק “בעל תוקע”, והנה קבע כאן אברונין הנקדך-הנוקדך: “אין לצורה זירגונית זו על מה לסמוך” ופסק שהביטוי הנכון הוא רק “בעל תוקעה”. שוב לא הציג את השורה החורזת, והלא עם “מי יודע עיר לישטין?” – אני יודע! חרוז רק “בעל תוקע”. בכל זאת התרכז במקצת והעיר “אין לאמר בעל תוקע אם על דרך ההלצה” (עמ’ 15). במאמרים אחרים הביא אברונין בתשובות את צורכי השיר ולא דווקא מתוך הבנה סולחת.

ד. בשיר העם “יש לי גן” (תרס”ח) הפליא ביאליק לחרוז “את תושיטי לי שם דָרְן, אצבע קטנה עם צִפְרָן”. לא ביאליק יצר את דָרְן לשם החרוז, ולא בעברית החדשה נמצאה לו. חבל שגם מילון אבן-שושן המחודש והמעודכן (2003) מוסיף להציגה בסימן העברית החדשה ובלוויית הדוגמה הזאת לבדה. מילה “לרגע” החולפת עם החרוז שהולידה – מקומה לא יכירנה במילון עברי כללי. דורות, ולא מתנות, הובלו פְּמָנָה לכלה ולחתן, והם המעוררים תחושה שהחתונה קרבה. הכתיב **דורן** רגיל בספרות הרבנית, ובין שקראו **דִרְן**, בין שזו **דִרְן** אשר בפי יהודים במזרח אירופה נהגתה **דִרְן**, מילה מתועדת ומוכרת היא למן ימי הביניים המאוחרים בתולדות עם ישראל והספרות העברית. רבי יעקב עמדין גולל את קורות חייו בספרו “מגלת ספר” לפני ראשית תור “ההשכלה העברית”. שם כתב “לשלוח דורן” (מהדורת 1979, עמ’ 103), “מתנה ודורן” (עמ’ 267) וכן “דורנות גדולות”, לצד מוהר (עמ’ 90). השליה הקדוש (הרב ישעיה הורוויץ), שהיה רב בפראג ומת בטבריה בשנת 1630, כתב בספרו הנודע “שני לוחות הברית”: “מנות ודורנות” (שער האותיות מה, א). **דִרְן** אפוא צורה גלותית עממית המתחרזת יפה בשיר-עם לא ארץ ישראלי ולא עוד אלא שהיא מתאימה לו יותר **מדורון** שבלשון חכמים. בשיר “אחת שטים” שבמהדורת תרצ”ג כתב ביאליק: “ואני נשארתי, גֶלֶם, רֶקֶךְ